

BUGUNGI KUNDA DUNYODAGI OLIY TA'LIM MUASSASALARINING O'QUV MEYORIY HUJJATLARI STANDARTLARI

Abduvaliyev Dilxushbek Dilshodbek o'g'li

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi, O'quv-uslubiy bo'lim, kechki ta'limni tashkil etish bo'yicha uslubchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining o'quv me'yoriy hujjatlari standartlari, normativ hujjatlar, o'quv-uslubiy ish jadvalini shakllantirish va o'quv jarayonini tashkil etish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur tezis mavzusi yuzasidan tegishli ilmiy va rasmiy adabiyotlardagi fikrlar umumlashtirilib, mavjud muammo yuzasidan taklif hamda tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Me'yoriy hujjatlar, normative hujjatlar, o'quv-uslubiy ish dasturi, o'quv jadvali.

Annotation. This article analyzes the standards of educational normative documents of higher education institutions, normative documents, the formation of the educational and methodological work schedule and the organization of the educational process. Also, the opinions of the relevant scientific and official literature on the topic of this thesis are summarized, suggestions and recommendations are given on the existing problem.

Keywords: Regulatory documents, normative documents, educational and methodological work program, educational schedule.

Normativ hujjatlar - bu ta'lim muassasalari faoliyatini yo'naltirish uchun qo'llaniladigan qoidalar va qoidalar to'plami. Ushbu hujjatlar ta'lim muassasasining boshqaruv organi tomonidan belgilangan meyorlarga amal qilishini ta'minlash, ta'lim muassasasi o'quvchilarga eng yaxshi ta'lim berishini ta'minlash maqsadida tuziladi. Normativ hujjatlar ko'pincha ta'lim muassasasining boshqaruv organi, masalan, universitet yoki kollej tomonidan tuziladi va keyin muassasaning o'zi tomonidan qabul qilinadi. Ushbu hujjatlar ko'pincha o'quv rejasi, fakultet va ta'lim muassasasining boshqa jihatlari uchun standartlarni belgilash uchun ishlatiladi. Normativ hujjatlarni ikki toifaga bo'lish mumkin: ichki va tashqi.

Ichki hujjatlar - ta'lim muassasasining o'zi tomonidan tuziladigan va qabul qilinadigan va muassasa faoliyatini boshqarish uchun foydalaniladigan hujjatlar.

Tashqi xujjatlar - bu milliy yoki mintaqaviy ta'lim organlari kabi tashqi boshqaruv organlari tomonidan tuziladigan va qabul qilinadigan va o'quv dasturi, professor-o'qituvchilar tarkibi va ta'lim muassasasining boshqa jihatlari uchun standartlarni belgilash uchun foydalaniladigan hujjatlar.

Ta'lim muassasasining o'quvchilarga eng yaxshi ta'lim-tarbiya berishini ta'minlashda normativ hujjatlar muhim o'rin tutadi. Ular muassasaning boshqaruv organi tomonidan belgilangan standartlarga rioya qilishini va muassasa o'z talabalariga eng yaxshi ta'limni taqdim etishini ta'minlaydi. Standartlarni belgilash

orqali ushbu hujjatlar ta'lim muassasasi o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish va ularga eng yaxshi ta'lim berishni ta'minlashga yordam beradi.

Normativ hujjatlar oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular ta'lim sifatini tartibga solish va nazorat qilish, shuningdek, talabalar, professor-o'qituvchilar va xodimlarning huquq va majburiyatlarini ta'minlash uchun ishlatiladi. Ushbu hujjatlarni ikkita asosiy toifaga bo'lish mumkin: ichki va tashqi. Ichki meyoriy hujjatlar - bu muassasaning o'zi tomonidan yaratilgan va ichki tartib va tartiblarga bo'ysunadigan hujjatlar. Ushbu hujjatlar talabalarni qabul qilish, darslarni tashkil etish, talabalarni baholash, ilmiy darajalar berish va boshqa tegishli masalalarni o'z ichiga oladi. Tashqi meyoriy hujjatlar tashqi organlar, masalan, hukumatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan yaratilgan hujjatlardir.

Oliy o'quv yurtlari (OTM) talabalarga bir qator ta'lim xizmatlarini ko'rsatish uchun mas'ul bo'lgan murakkab tashkilotlardir. Ushbu hujjatlar ta'lim siyosati va dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun asos bo'lgan ta'lim meyoriy hujjatlarini (ENDS) o'z ichiga oladi. ENDS ko'pincha oliy ta'lim muassasalari tomonidan o'z ta'lim dasturlari tegishli milliy va xalqaro tartibga solish organlari kutgan sifat standartlariga javob berishini ta'minlash maqsadida ishlab chiqiladi. O'quv yurtining tegishli qonun hujjatlariga muvofiqligini ta'minlash, yangi dasturlar va kurslarni ishlab chiqish uchun asos yaratish uchun ham ENDS dan foydalaniladi. Talabalarni baholash, o'qitish va o'qitishni baholash va tadqiqot faoliyatini rivojlantirish bo'yicha yo'l-yo'riqlar berish uchun ham ENDS dan foydalanish mumkin. ENDS ta'lim dasturlari va kurslarini ishlab chiqish, talabalarni baholash uchun asos yaratadi. Shuningdek, ular o'qitish va o'qitishni baholash, tadqiqot faoliyatini rivojlantirish bo'yicha ko'rsatmalar beradi. Oliy ta'lim muassasalarining samarali faoliyat ko'rsatishi va talabalarga sifatli ta'lim berish uchun ENDS zarur.

Normativ hujjatlar har qanday oliy ta'lim muassasasining muhim tarkibiy qismidir, chunki ular ta'lim muassasasi faoliyati uchun asos bo'lib xizmat qiladi va ta'lim jarayoni yuqori darajada bo'lishini ta'minlaydi. Normativ hujjatlar muassasa faoliyatining tegishli qonunlar va qoidalarga muvofiqligini ta'minlash va muassasaning qonun talablariga muvofiqligini ta'minlash uchun tuziladi. Normativ hujjatlarda ta'lim muassasasining tuzilishi, qabulga qo'yiladigan talablar, bitiruvga qo'yiladigan talablar, o'quv rejasi, o'qitish va o'qitish metodikasi, talabalarni baholash bo'yicha ko'rsatmalar berilgan. Ular, shuningdek, har qanday oliy ta'lim muassasasining muhim tarkibiy qismi bo'lgan muassasa sifatini ta'minlash tizimi bo'yicha ko'rsatmalar beradi.

O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 10-sentabrdagi 20-2018-son buyrug'i asosida tasdiqlangan vaqt meyorlariga muvofiq Professor-o'qituvchilarning o'quv (ma'ruza, amaliy, seminar va laboratoriya) soatlari hajmi 400 soatdan kam bo'lmasligi tavsiya etilgan. Shuningdek shaxsiy ish rejada talabalarning oraliq nazorati va yakuniy nazoratlarini baholash uchun ham reyting soati ko'rsatilib o'tiladi. Bunga ko'ra fan bo'yicha oraliq nazoratlarini baholashlarda jami har bir talaba uchun 0.2 soat hamda yakuniy nazoratlarini baholashda har bir talaba uchun 0.3 soat shuningdek talabalarnig qoldirgan ya'ni o'zlashtirilmagan darslarni (mustaqil o'zlashtirib professor-o'qituvchiga qayta topshiradi) qayta topshirishni qabul qilishda har bir talaba uchun 0.3 soat ajratiladi. Faqat bir o'quv semestri davomida bir nafar professor-o'qituvchiga ko'pi bilan 20 soat beriladi.¹

Xulosa qilib aytganda normativ xujjatlar ta'lim muassasasida sifatli ta'limning aniq standartlarini belgilaydi, meyoriy hujjatlar oliy o'quv yurtlari salohiyatli talabalar uchun jozibador bo'lib qolishi hamda ular eng zo'r va yorqin, teran fikrli mustaqil qarorlarini qabul qilishda noyob aql egalari bo'lib shakillanishida manfaatli bo'lib hizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 28-fevraldagi "2022 - 2026-yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini "insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida"gi PF-27-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-4768-son qarori.
3. Нестеров С. А. Базы данных: учеб. Пособие. С.А. Нестеров. – СПб.: Изд-во Политехн. ун-та, 2013.
4. Nabijonova D. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish psixologiyasi. Toshkent: 2002.
5. lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
6. ALAVUTDINOVA GANIEVNA, N. (2015). 20. ASIR ÖZBEK DİLBİLİMİNDE MORFOLOJİYE AİT GÖRÜŞLERİN ŞEKİLLENMESİNDE PROF. EYYÜP GULAMOV'UN YERİ. Turkish Studies (Elektronik), 10(12), 1-14..

¹ <https://lex.uz/docs/3967278>